

دکتر فاطمه افشاری، سرپرست گروه حقوق اداری پژوهشکده حقوق عمومی پژوهشگاه قوه قضاییه و دبیر نشست، با بیان مقدماتی گفت: «مسأله‌ای که در خصوص احیای حقوق عامه در وظایف دادستانی پیش‌بینی شده، به جز مواردی که در امور مدنی، تجاری و ورشکستگی هست، اغلب موارد ناظر بر موارد جرایمی هست که به وقوع پیوسته است. دادستان در مواقعی به احیای حقوق عامه می‌پردازد که جرمی به وقوع پیوسته باشد و یا طبق دستورالعمل اخیر ریاست محترم قوه قضاییه در سال ۹۷ در دستورالعمل نظارت بر احیای حقوق عامه، تزییع حقوق عامه قریب‌الوقوع باشد تا در این زمان وارد می‌شود.»

وی در ادامه افزود: «مبحثی که وجود دارد این است که تخلفات اداری یک دایره کاملاً مشخصی با جرایم اداری ندارند، ما تخلفات اداری داریم که اصلاً نه جرمی هست نه خسارتی وارد شده، ولی تخلف اداری است. یا تجاوز از حدود اختیارات بوده، یا تخلف از قوانین بوده یا سوءاستفاده از اختیار که در موارد سوءاستفاده از اختیار با وجود اینکه مقام اداری داشته نفع عمومی را تأمین می‌کرده است، به عنوان مثال با وجود اینکه نفع عمومی وجود دارد، اما نفع عمومی بالاتری را به خطر انداخته است. با توجه به اهمیتی که این مسأله دارد، مسأله‌ای به نام نهاد دادستان اداری مورد بحث واقع می‌شود.»

دکتر افشاری همچنین در تبیین ماهیت دادستان اداری گفت: «نکته مهم‌تر اینکه با توجه به ماهیت دادستان اداری، در کجا باید باشد. آیا ذیل وظایف دادستان کل، یا نهادی مثل سازمان بازرسی می‌تواند این کار را انجام دهد، یا اینکه دیوان عدالت به عنوان نهاد مرجع عام دادرسی اداری، می‌تواند این وظیفه را بر عهده بگیرد؟ سؤال دیگری این است که آیا با توجه به قوانین موجود می‌توانیم این نهاد را ایجاد کنیم یا نیاز به وضع قوانین جدید و ایجاد تشکیلات جدید در این زمینه است؟»

ضرورت وجود دادستان اداری

دکتر هداوند اولین سخنران جلسه، سخنان خود را با موضوع ضرورت وجود این مقام آغاز کرد و گفت: «آیا دادستان اداری در دیوان عدالت اداری ضرورت دارد؟ و به طور عام‌تر در دادرسی اداری، که دادرسی اداری اعم از دادرسی‌هایی است که در دیوان عدالت می‌تواند انجام شود. پس بحث

ضرورت هست و اینکه کجا قرار گیرد. قرار شد علاوه بر آن، بحث تطبیقی هم انجام دهم و ببینم در کشورهای دیگر چه تجاربی دارند شاید برای ما قابل استفاده باشد.»

عضوهیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی در ادامه گفت: «برای پاسخ دادن به سؤال (مربوط به ضرورت وجود دادستان اداری و جایابی آن) باید قبل از آن مقداری عقب‌تر برویم و سراغ بحث مبنایی‌تر برویم که آن ماهیت و طبع و خصلت دادرسی اداری است. دادرسی اداری چه ویژگی‌هایی در مقایسه با دادرسی‌های دیگر مانند دادرسی مدنی، کیفری و اساسی دارد؟ نکته‌ای که خیلی مهم است نقشی است که امروز دادرسی‌ها در کشور دارند. ما می‌دانیم که در دادرسی‌ها در کشور، امروز از نقشی که الان دارند ایفا می‌کنند تا بخش زیادی، فیلتر ورود خیلی از شکایات‌ها به دادگاه‌ها هستند. اگر دقت کنید نهاد دادرسی بخش قابل توجهی از پرونده‌ها را که شکات در جریان رسیدگی کیفری مطرح می‌کنند، این‌ها را در مرحله تحقیق تعقیب مختومه می‌کنند تا تعداد آمار کیفری کشور کاهش یابد. اگر قرار باشد این وضعیت وارد دیوان عدالت اداری شود، یعنی بخش قابل توجهی از شکایات‌های مردم که علیه دستگاه‌های دولتی انجام می‌دهند، در این مرحله از آن جلوگیری می‌شود. این مانع حق دادخواهی مردم خواهد شد و با طبیعت دادرسی اداری در تعارض است. آنجا باید شکایات‌ها حد اکثری باشد شکایت علیه دولت باید تا حد زیادی تسهیل شود و بخش نظارت قضایی ایجاد شود. این تفاوت خیلی جدی دادرسی اداری است با دادرسی مدنی و یا دادرسی کیفری.»

تفاوت دادرسی اداری با سایر دادرسی‌ها

هداوند درباره ویژگی‌های دادرسی مدنی یادآور شد: «اگر دادرسی‌ها را با هم مقایسه کنیم، در دادرسی مدنی تعارضی میان دو منفعت خصوصی داریم. اینجا فرض ما بر برابری اشخاص در تعقیب منفعت خصوصی خودشان است. لذا دادرسی مدنی کارش فقط تحقق عدالت نیست بلکه در حد ادله و استدلالی که این دو برای تأمین منفعت خصوصی خودشان بیان می‌کنند به داور می‌پردازد. به همین جهت در دادرسی مدنی اصل بر این است که تحصیل دلیل به نفع هیچ یک از اصحاب دعوا نباید اتفاق بیفتد. دادرسی در اصطلاح دادرسی منفعلی

است. دادرسی باید در حدود خواسته خواهان به رسیدگی بپردازد. هر زمان که خواهان دادخواست خودش را استرداد کند دادرسی پایان می‌پذیرد. هیچ دادرسی مدنی حق ندارد پس از استرداد دادخواست، آن دادرسی را ادامه دهد.»

وی درباره ویژگی‌های دادرسی کیفری گفت: «در دادرسی کیفری، وضعیت متفاوتی را شاهد هستیم، اینجا با یک نفع خصوصی و یک نفع عمومی مواجه هستیم، لذا دادرسی طبیعتش متفاوت می‌شود شاکی خصوصی در جهت تعقیب نفع خودش و ضرر ناشی از جرم است. ولی ماهیت عمومی هم داریم. همین خصلت دوگانه خصوصی عمومی بودن در دادرسی کیفری، باعث شده دو مرحله‌ای باشد. مرحله دادرسی و مرحله دادگاه. در مرحله اول دادرسی فعال است. دادرسی فعال کسی است که خودش فعالانه در جهت کشف حقیقت اقدام می‌کند، لذا نهاد دادستانی و دادرسی معنادار است. در مرحله دوم دادرسی منفعلی است و به صورت بی‌طرفانه رأی صادر می‌کند.»

هداوند در تشریح وضعیت پیچیده دادرسی اداری بیان داشت: «در دادرسی اداری با وضعیت پیچیده‌تری مواجه هستیم. اولاً یک نفع خصوصی داریم که در قالب شاکی به دنبال احقاق حق خودش است، از طرف دیگر ما یک نفع عمومی هم داریم. از طرفی شاهد منفعت دولت هم هستیم. لزوماً همواره دولت نماینده نفع عمومی نیست. لذا شما آنجا در واقع با منفعت خصوصی و منفعت عمومی و با منفعت دولت مواجه هستید، خود منفعت دولت می‌تواند منفعت عام یا خاص دولت باشد. به همین دلیل است که دادرسی اداری از این جهت شباهت پیدا می‌کند به دادرسی کیفری و در خیلی کشورها دادرسی کیفری دو مرحله‌ای است.»

دادرسی اداری در فرانسه

دکتر مهدی هداوند درباره دادرسی اداری در فرانسه افزود: «در دادرسی اداری در فرانسه، با پنج نقش مختلف در دادرسی اداری مواجه هستیم. نقش اول مربوط به شاکی که نماینده نفع خصوصی است. نقش دوم قاضی تحقیق. به محض اینکه شاکی پرونده را در دادگاه‌های اداری فرانسه در شورای دولتی و دادگاه‌های دیگر مطرح می‌کند، در اختیار دادرسی اداری قرار نمی‌گیرد بلکه در اختیار قاضی تحقیق قرار می‌گیرد. قاضی تحقیق هم نقش